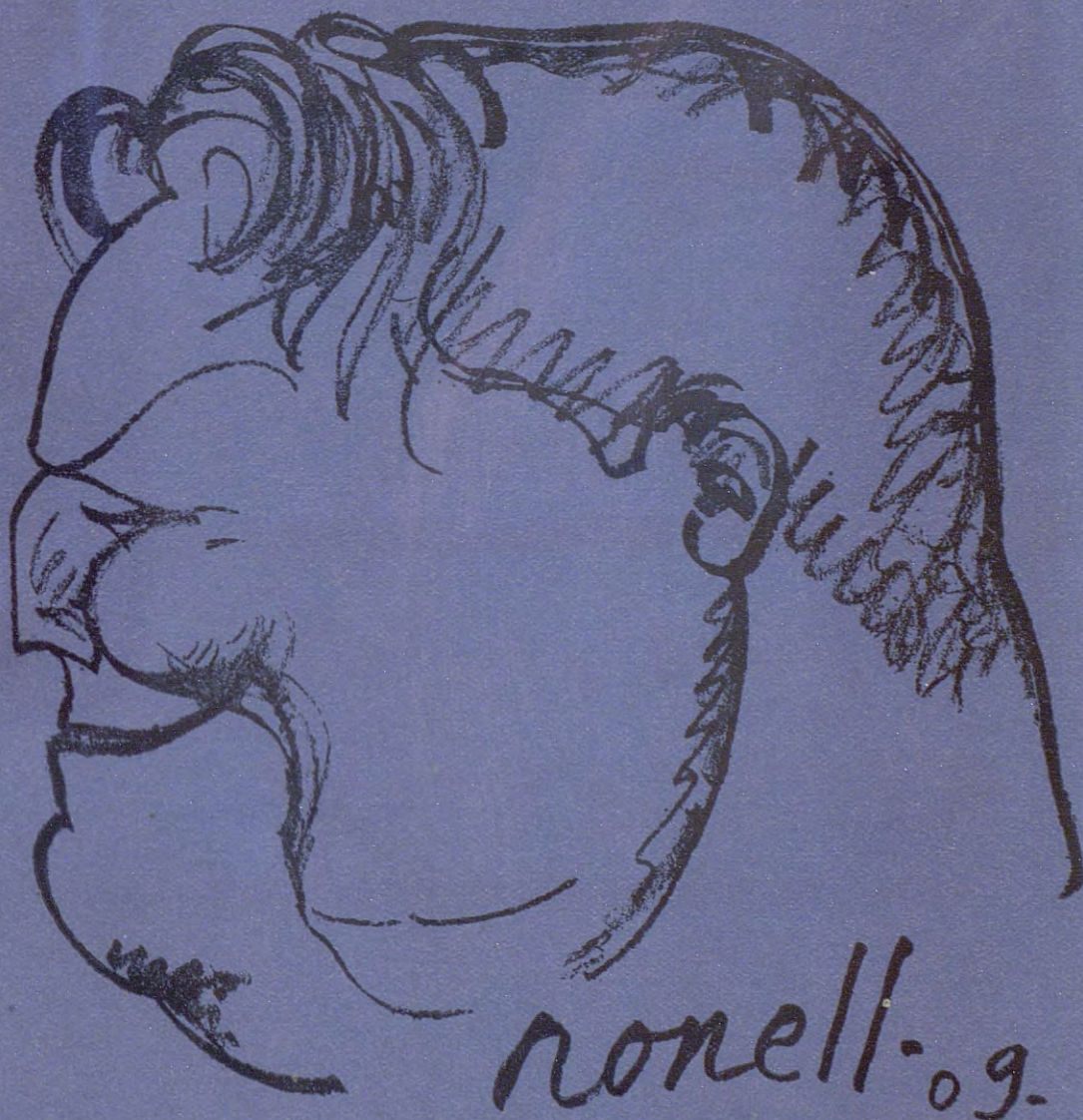

ART

EXTRAORDINARI

DEDICAT A

n° 10

NONELL

10 nt

Obres de CAPMANY

CREIXAMS

DOMINGO

HUMBERT

MANOLO

LLIMONA

MOMPOU

SERRA

SISQUELLA

Alfred Sisquet. Figura. 1934

TOGORES

SEMPRE A LA

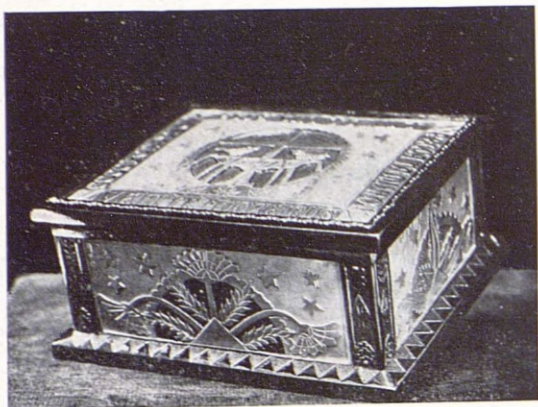
SALA PARES • Petritxol, 1-3-5 • Telèfon 14665 • Barcelona

Amb
aquest
número
extraordinari
dedicat
a
l'obra
de
NONELL
resta
complet
el
volum
primer
d'ART

Si us plau tenir relligats els deu números que componen aquest **VOLUM PRIMER D'ART** trameteu-los tot seguit al vostre llibreter o a l'Administració, Saló de l'Art Modern, Avinguda de Pi i Margall, Parc de Montjuïc, Barcelona. Preu de l'enquadernació en tela, 7 Pessetes

El mes d'octubre ART reprendrà la seva publicació començant el **volum segon**. Els subscriptors són pregats d'omplir el Butlletí d'acord amb les noves condicions de subscripció

Una
de
les
darreres
creacions
de
l'orfebre

RAMON SUNYER

Galeries Laietanes

Corts, 613

OBJECTES
PER
A
PRESENTS

MOBLES
TAPISSOS

SECCIO
DE
MARCS
I
MOTLLURES

Exposicions d'Art

RENART

DIPUTACIO, 271 - TELEFON 16217
BARCELONA

Pintura i Escultura
Art Decoratiu - Marcs
Gravats - Repro-
duccions - Daurats

IMATGES - DECORACIO

LA PINACOTECA

HIGINI GARCIA

Successor de GASPAR ESMATJES

Passeig de Gràcia, 34 - Telèfon 13704

EXPOSICIONS D'ART

MARCS I GRAVATS

SALA GASPAR

Consell de Cent, 323 - Telèfon 12064

EXPOSICIO PERMANENT

PINTURES - DIBUIXOS - MARCS
GRAVATS - MIRALLS - MOTLLURES

SALA BARCINO

VICENTE GARCIA SIMON

Marchand de tableaux

SALA D'EXPOSICIONS

Marcs - Gravats - Motllures

RAMBLA DE CATALUNYA, 29 - TELEFON 15677

SYRA

EXPOSICIONS D'ART MODERN

DIPUTACIO, 262

Telèfon 18710

BARCELONA

Joan Busquets

Mestre Ebenista i Tapisser

DECORADOR

Agençament
d'Interiors
Moderns
i d'Estil

Estudi i Exposició de

MOBLES i objectes

D'ART i de fantasia

PASSEIG DE GRACIA, 36 - TELEFON 16825

Tallers: Aragó, 316

BARCELONA

EXPOSICIONS D'ART

Cada volum d'**ART**
constituirà una magnífica
antologia de la plàstica
moderna catalana.

El segon volum d'**ART**
il·lustrat amb més profusió
que el volum primer, estudiarà
des de nous punts de vista
l'obra dels nostres artistes
més destacats i encetarà matèries
no tractades encara en una
publicació del seu caràcter

ART publicarà recensions completíssimes
d'artistes estrangers. El número
extraordinari pertanyent al volum segon
serà dedicat al gran artista pintor

Francesc Gimeno

una gran part de l'obra del qual
serà publicada per primera vegada

Subscriure's a **ART** és una necessitat per al qui vulgui seguir
al dia el nostre moviment artístic ■ Subscriure's a **ART** és, també,
col·laborar al magnífic esforç que aquesta revista representa

ISIDRE NONELL. BARCELONA. 1873-1911. FOTO SERRA.

Mentre un pla d'edició de la biografia dels nostres artistes mestres va prenent forma, heus ací el primer recull de l'obra pictòrica del nostre gran Nonell, bandera, exemple i estímul. ART no ha escatimat cap esforç per tal de fer el més complet que ha estat possible aquesta monografia nonelliana. Aquesta és, gairebé, tota l'obra de Nonell. Poques, molt poques obres més seria possible de trobar, fent abstracció de les que li són atribuïdes.

Aquesta és l'obra d'un dels nostres més grans artistes pintors. Per Catalunya, ART ofereix aquesta edició.

NONELL. AUTOCARICATURA. 1909. COL. FERRAN BENET.

ART es fa un honor de fer públic el seu agraïment a les facilitats que per a reunir les reproduccions que conté aquest número li han estat donades pels posseïdors de quadres de Nonell. D'una manera especial, però, ART ret públic homenatge als qui gentilmente han tingut a bé de facilitar-li les proves fotogràfiques: senyora Vidua Alvarez, Miquel Artús, Josep Barbey, Andreu Bassas, Ferran Benet, Jaume Casanellas, Dr. Gali Lalande, Josep Graells, G. Graupera, Santiago Julià, Carles Junyer, Alexandre Plana, Lluís Plandiura, Lluís Rocamora, Josep Sala, Florentí Taxonera, Joan Valentí, Climent Vidal, Joan Vidal i Ventosa, fotògraf.

Francesc Serra, fotògraf, ha estat un collaborador dilectíssim d'ART, a la que desinteressadament ha fet ofrena de totes les fotos contingudes en el seu valuósíssim Arxiu, i ha contribuït a l'obtenció de les obres de Nonell que fins ara havien restat inèdites.

NONELL. 1906. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

ISIDRE NONELL COM A BANDERA

La polèmica encara continua. Ni després de mort no s'ha deixat en pau l'esperit de Nonell, ni és fàcil que mai s'hi deixi. A un cantó els sensuals, els partidaris de la pintura pictòrica, a l'altre els linealistes, els intellectuals de la pintura: amb Nonell els primers, contra Nonell els segons. Aquesta és la polèmica d'ara, situada en pla intel·ligent. És l'eterna polèmica que ha dividit la història de les arts en apol·linis i dionisiacs, triomfants, segons els corrents d'època, els uns o els altres: lluita entre neoclàssics i barrocs. La polèmica iniciada a casa nostra, aquests darrers temps, pels florentino-picassians contra el cas de Nonell, és, ideològicament, la mateixa que s'ha anat continuant a França entre els partidaris d'Ingres i de Delacroix, tal com fa constar Karl Woermann. «Ingres i Delacroix!—diu—. Encara en 1869, quan ambdós mestres havien arribat a vells, llurs contemporanis consideraven Ingres com el més gran. En la generació posterior, no hi havia ningú que dubtés que la palma corresponia a Delacroix. Caldrà esperar el judici de la posteritat—escrivia Woermann el 1922—.

Els novíssims semblen retornar a Ingres.» Passada una dècada, el moviment general es pot dir que tendeix altra vegada a Delacroix.

El judici de la posteritat no serà mai definitiu en aquesta polèmica, entre sensuals i formals, ja que únicament els homes per excepció—i molt més en els temps que correm—saben assolir l'equilibri totalitari meravellós d'un Vermeer de Delft. La baralla continuarà, necessària, ben segur, per a fecunditzar l'esperit dels artistes, continuarà pels segles dels segles, fent-se la il·lusió que ara guanyen els uns i que es repleguen els altres o que ara guanyen els altres i es repleguen els uns.

La crítica assenyada per l'experiència històrica posarà una mica d'ironia—de flexibilitat irònica—en la lluita, sabent salvar les valors substancials dels talents per damunt dels accidents i de l'anecdòtic dels estils.

Nonell, Picasso; Delacroix, Ingres, tot i les diferències essencials de concepció, tenen també llurs semblances substancials. Ni els uns són tan romàntics, ni els altres tan clàssics com creuen

NONELL. 1908. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

els classificadors massa ingenus. Cal tenir en compte que a Catalunya, aquestes lluites entre pintors pictòrics i pintors linealistes es desenvolupen, en general, amb una ferocitat més aviat vulgar. La passió, en comptes d'eleva-se, únicament assoleix gruix. La rancúnia de la baralla no és ennoblida, gairebé mai, per l'enginy. A més de brutal, la lluita, tot i la grandesa dels objectius divergents, és sovint *terre à terre*.

L'ardència de la baralla ens ha de fer simples. És impossible als artistes restar al marge de la lluita i molt difícil superar-la. A la crítica tampoc no li serà possible situar-se fora de la batalla i molt costós situar-s'hi per damunt.

Per això jo, avui, com a pintor obligat a prendre partit i com a comentador artístic creient, encara que comprenci d'altres credos estètics, alçaré ací la senyera de Nonell i recordaré com amb ella la nostra generació i les generacions posteriors han pogut guanyar batalles, fins aquells qui, allunyats de la concepció estilística del pintor de les gitanes, tenen com nosaltres un concepte vivent de l'art.

Isidre Nonell representa, a casa nostra, no pas únicament la senyera dels pintors pictòrics, sinó també, en general, la senyera de tots els pintors lírics i vitals.

Cal no oblidar com es desenvoluparen els fets en la nostra *fi de segle*. Miquel Utrillo, amb tot i la seva erudició; Casas i Rusiñol, amb tot el talent que els serví per a «descobrir», El

Greco, portaren de París únicament un reflex molt difús d'aquell gran moviment pictòric que tingué ja el seu moment àlgid després de la guerra franco-prussiana i que s'anomenà impressionisme. El moviment, doncs, ens arribà retardat i bastardejat. Tothom sap que el «modernisme» dels homes més representatius dels «Quatre Gats», fou art de *juste milieu*, arribant a casa nostra alhora que a França l'espiritualisme d'Oditon Redon, el simbolisme de Gauguin i l'expressionisme de Van Gogh eren ja la darrera paraula.

En comptes d'aquest moviment idealista que ja és esclatant a França en 1890, ens arriben el pre-rafaelisme anglès, el transcendentalisme idíl·lic de Böcklin i de Klinger, i, el que és pitjor, el decorativisme insuportable del moravi Alfons Maria Mucha.

Alexandre de Riquer i Joan Brull, cadascun a la seva manera, vingueren a defensar aquest estat d'esperit idealista en les arts. La raça, però, no podia desmentir el sentit realista net; el seu substancial sentit de l'objectivitat, de la plasticitat. Per això el nostre simbolisme pictòric fou gairebé sempre bastard. Els artistes catalans idealistes—en l'accepció més grossera d'aquest mot—no tingueren més remei que pactar amb l'instint i terminaren, generalment, produint un art descaracteritzat, híbrid.

Cal recordar també que, tant els homes més representatius dels «Quatre Gats», com Brull i Riquer, prengueren a Barcelona una actitud revolucionària. Els primers, sobretot, foren uns iconoclas-

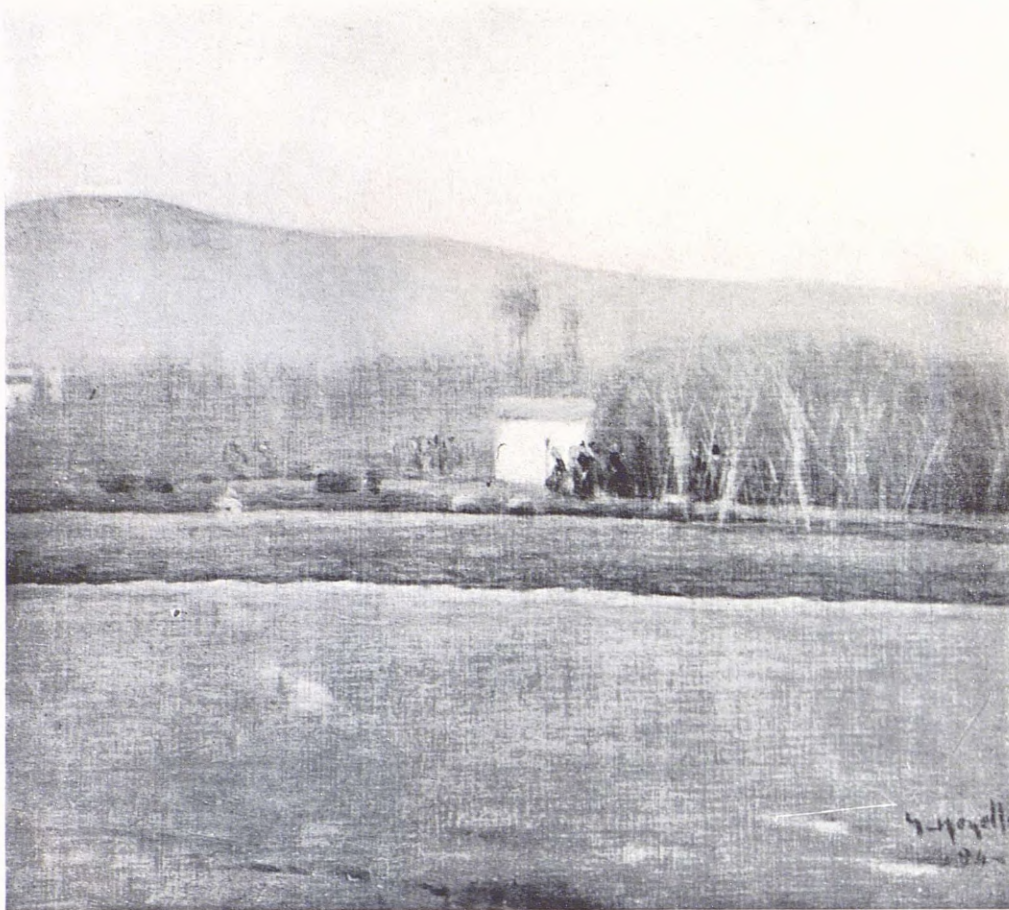
NONELL. 1901. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

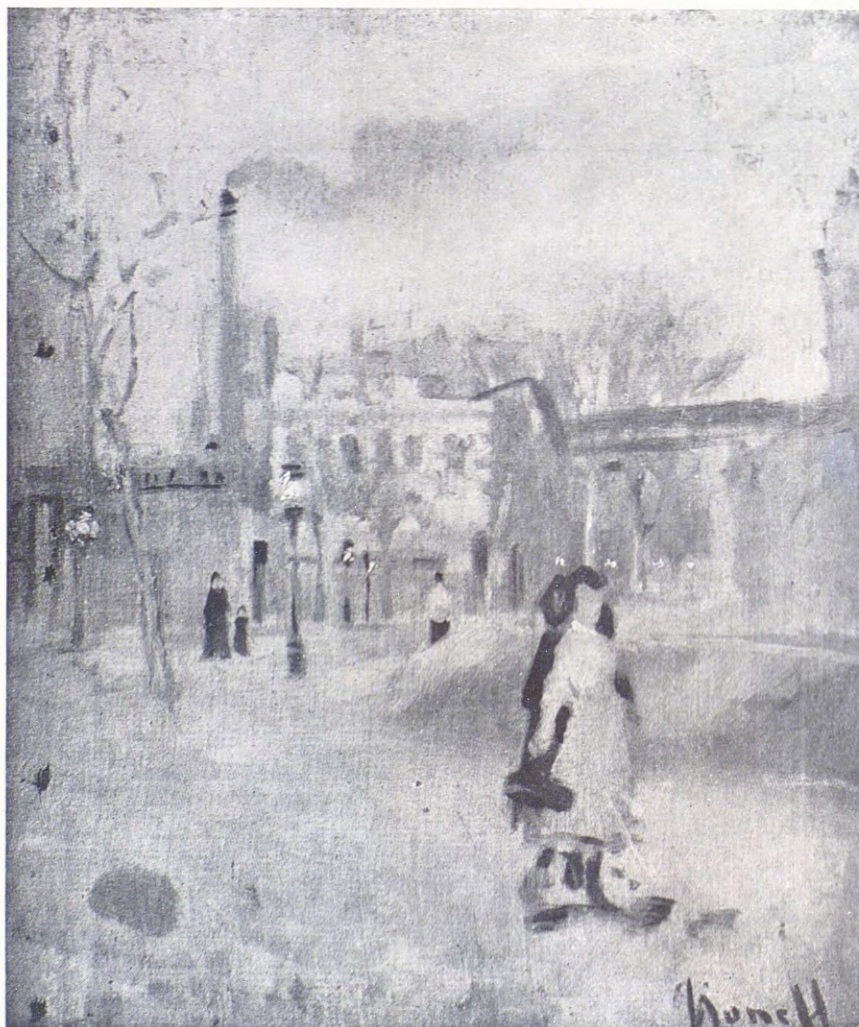
NONELL. 1899. CCL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1899. COL. SANTIAGO JULIÀ. FOTO SERRA.

NONELL. 1894. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1894. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1896. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1896. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1896. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1896. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

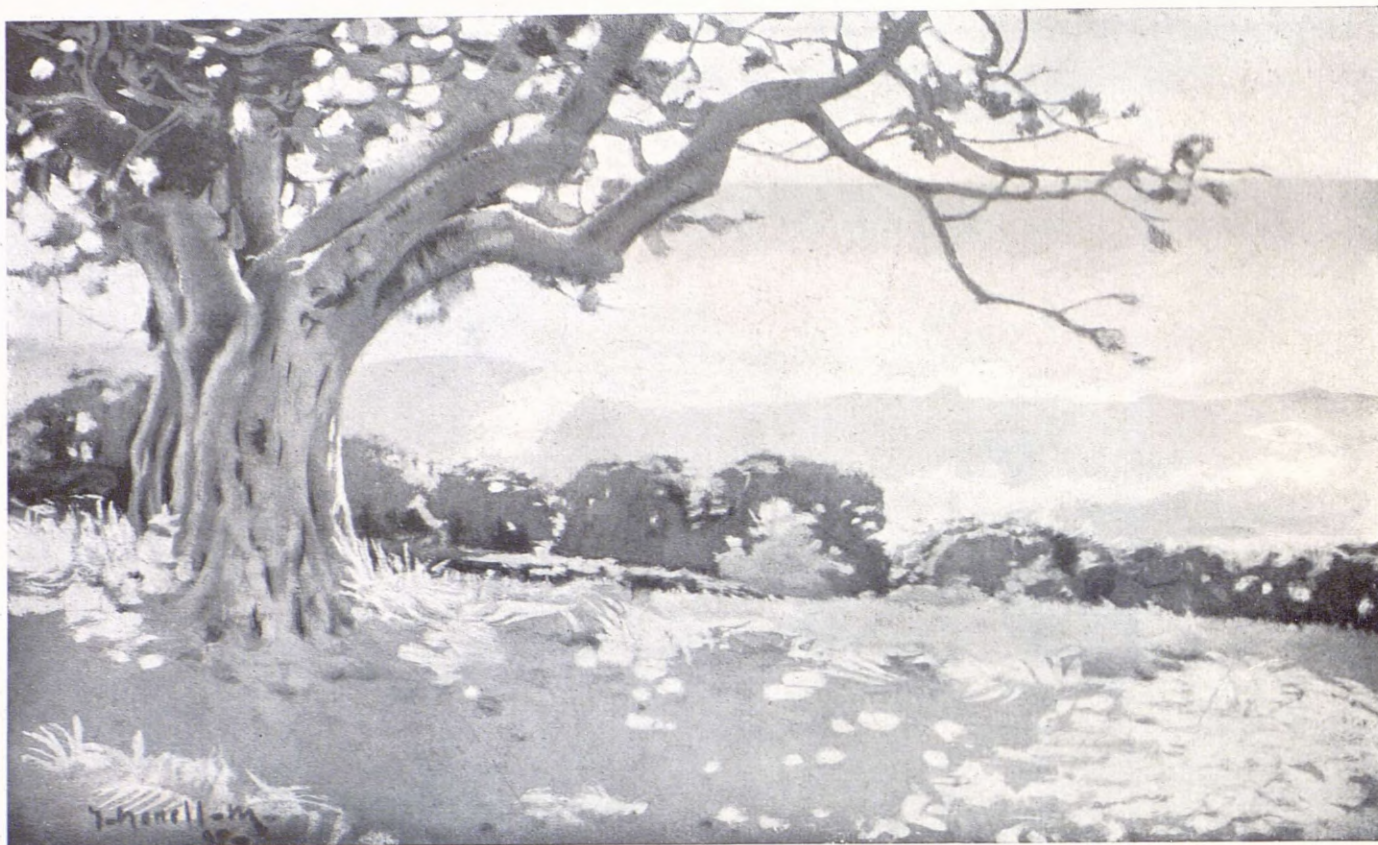
NONELL. 1896. COL. DR. GALI LALANDE. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO VIDAL.

NONELL. 1906. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1895. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1895. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. COL. JOSEP MOMPOU. FOTO SERRA.

NONELL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. JOAN VICENS. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

tes, uns trencadors de motlles. A la nostra ciutat, però, tot agafava aleshores un aire enraonat i bon minyó, i els infants terribles d'una hora esdevingueren aviat criatures assenyades. Aquells qui un dia pretengueren organitzar un tren especial per anar-se a defecar en la tomba de Fortuny, s'accontentaren ben aviat d'un freginat burgès compost amb partícules impressionistes, acadèmiques i simbolistes-decoratives. Tot el que de realment nou portaren de París, Casas i Rusiñol, restà plasmat en les obres de joventut. Cal no oblidar tampoc, que la consagració d'aquests artistes no vingué perquè el públic hagués guanyat en el seu nivell perceptiu, sinó perquè els Casas i els Rusiñol s'havien acostat, potser sense premeditació, a la mentalitat vulgar del país.

I és que, en bona part almenys, l'actitud dels homes fundadors dels «Quatre Gats», era més pròxima a l'espectacle que al convenciment íntim. *L'être à la page*, aleshores, com succeí no fa gaire amb el nostre moviment d'avantguarda, fou entès per molts més bé com una negació neta i pelada de l'etapa anterior que com una afirmació biològica d'una nova visió o d'un nou concepte. Anarquitzants més que vivents, oblidaren la valor de la tradició. No tingueren en compte que la creació artística més que de la renovació espectacular, viu de la intensa vivificació de conceptes constants, tradicionals.

Destrucció de tradició ve a representar el mateix impressio-

nisme francès, pres en el sentit, del qual no és responsable, que li han donat tants interpretadors. Ve a representar aquesta destrucció «el menyspreu de les convencions, ...el fanatisme de l'observació directa, l'horror de la composició apresada.» La bella frase de Monet «Nous peignons comme l'oiseau chante», que dona amb l'ocell la idea de l'alegria i de la llibertat, presa al peu de la lletra, ens conduí als estralls del sentiment incontrolat. Hem de recordar en honor del sentiment, quantes bestieses s'han fet en el seu nom. Però, l'impressionisme, com ja ha fet constar Tristan L. Klingsor, que es cregué revolucionari, a poc a poc ens ha conduït a la tradició, mentre l'academicisme creient-se la tradició mateixa se n'apartà més i més.

És que hi ha revolucions i revolucions. I jo crec que l'única revolució és aquella que té per finalitat fer-nos present l'essència eternal de les idees, que modes llampants vingueren a disfressar.

Els homes de la nostra avantguarda *fi de segle*, no representaven pas aquest autèntic sentit revolucionari que destrueix tot el que s'oposa a l'expressió de l'essència, sinó la falsa revolució que destrueix la mateixa substància en l'afany exclusiu, pueril i pretencios, de trencar motlles.

Però si aquells homes revolucionaris, amb tot i llur talent, no saberen discernir la valor de Fortuny o de Martí i Alsina, i únicament estimaren Vayreda, no pel que tenia de pintor sinó

NONELL. 1901. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOSEP GRAELLS. FOTO SERRA.

NONELL. 1903. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. ANDREU BASSAS. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

pel que tenia de fidel al «plein-airisme i de sentimental, feren, en canvi, la bona obra, que mai no els podrem pagar, d'obrir les portes als qui havien de fer la revolució més substancial, l'un a Barcelona i l'altre a París. Saber obrir les portes a Nonell i a Picasso.

Aquests dos genis es formaren, fins a cert punt, al costat dels mestres dels «Quatre Gats», a l'escalf d'un ambient que Nonell, Manolo i Picasso ajudaren a intensificar. Un ambient que fou, en la fi de segle, el millor de Barcelona, ja que rastrejava l'essència de la bona pintura, car si bé havia oblidat l'esforç de mestres catalans del passat immediat, admirava la força de Velàzquez i Goya, descobria a l'admiració del món el geni d'El Greco i, per *être à la page*, assimilava l'agudesa d'un Toulouse-Lautrec i el dramatismes caricatural d'un Steinlen.

Però el geni de Nonell, eixit en un moment d'art contemporanitzador, vingué a rompre amb tota mena de contemporanitzacions. Pintor de raça, no necessità altra cosa per a realitzar la seva revolució que el seu orgullós «pinto i prou». No caigué en la puerilitat d'escriure cap manifest. Nonell menyspreava els teoritzants buits—tota la gamma de teoritzadors d'estètica de cafè i de taller que, tantes vegades, són demostració de la indocumentada pedanteria de tants artistes i crítics contemporanis. Nonell, davant de l'embolic de les discussions estètiques d'alguns dels seus camarades, llançava constantment el seu olímpic «jo pinto i fora». Nonell no degué témer mai els estralls de l'empirisme, tot i que el crític Casellas va qualificar la seva pintura de mancada de vida

espiritual. Fou Nonell, alguna cosa més que un obrer, tal com el degueren qualificar els simbolistes d'aleshores i el qualifiquen, encara que amb un cert temor, els simbolistes d'ara.

Nonell, doncs, féu una revolució pictòrica—que en el fons fou també teòrica, car no hi ha obra que no inclogui teoria—. El seu geni, però, no necessità inscriure's amb premeditació en cap escola i avui els crítics encara pateixen per a classificar-lo. Nonell fou de tots els nostres artistes contemporanis, el més racial i, per tant, el més universal. És un realista en aquell sentit divinament sensual que Josep Pla ha definit amb les següents paraules: «El gust terrenal de les coses és la forma de l'idealisme més sublim». L'obra de Nonell és apassionada, sovint, agitada i desbordant com la de Delacroix, sovint sòlida com la de Courbet, fogosa i deformada com la de Daumier, amb l'empaquet de la de Ribera i, en el fons, coherent com la de Cézanne. Nonell no fou un impressionista pur, àdhuc tenint en compte que pintà esporàdicament alguns paisatges parisencs realment impressionistes, alats i amb la paleta clara d'un Sisley. No fou un impressionista, amb tot i que emprà el divisionisme, amb tot i que en les teles de la seva darrera època, usà una paleta en la qual els blaus i els roses abunden, en contraposició amb els verds-bronze, els carmins gastats, els blaus d'indi destenyits i dels ocres trèbols, que foren les harmonies sordes de les seves pintures anteriors. Si emprà el sistema de desglossar la color per mitjà del puntillat, no ho féu per a seguir els impressionistes, sinó perquè el seu instint reclamava una pro-

NONELL. 1909. COL. JOAN VICENS. FOTO SERRA.

NONELL. 1908. COL. LLUÍS ROCAMORA. FOTO SERRA.

NONELL. 1903. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1908. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. JOSEP POUS I PAGÉS. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. CLIMENT VIDAL. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. ALEXANDRE PLANA. FOTO SERRA.

NONELL. 1903. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1905. COL. ARNAU PONS. FOTO SERRA.

NONELL. 1905. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1903. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

funda exaltació colorística i la mateixa exaltació de la matèria pictòrica. Algú ha dit que si l'impressionisme no hagués sistematitzat el pinzellat divisionista, Nonell l'hauria tornat a sistematitzar. I fou així, car el sistema puntillista de Nonell és, en general, molt més ampli, molt més granat que el dels veritables impressionistes i molt més vivent que el dels neoimpressionistes.

Ni la seva paleta greu i untuosa, colorida, però mai no basada en el to sencer o gairebé sencer, no tenia res d'impressionista. En el sentit del color fou més aviat holandès, flamenc i espanyol que venecià.

Però no tan solament per aquestes causes no s'ha de considerar Nonell com un impressionista. Ja fou el mateix instint que l'allunyà d'aquells grans mestres francesos, que sabé, però, admirar.

La seva sang el portà a retrobar el plasticisme—la claredat—que retrobava també l'altre gran meridional Cézanne. Alguna cosa del mestre d'Aix portà de París el nostre Nonell, ja que durant les seves estades allà, el nom del pintor provençal era cotitzat entre els artistes més desperts. Però Nonell no fou pas un cézannià, car fou massa naturalment personal per a assimilar exteriorment una fórmula nova. Nonell, com a català, sentí la forma, sota la llum, d'una manera gairebé escultòrica. Per sota de totes les aparents imprecisions de les seves pinzellades fugades i dels seus perfils esfilagarsats, alena, sanguini, el concepte del volum.

És molt coneguda la teoria de Francesc Pujols, que proclama la unitat espiritual de provençals i catalans. Pujols ha constituït una constel·lació catalano-provençal els astres magnets de la qual

NONELL. 1910. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. ALEXANDRE. PLANA. FOTO SERRA.

NONELL. 1902. COL. VÍDUA JOAQUIM BIOSCA. FOTO SERRA.

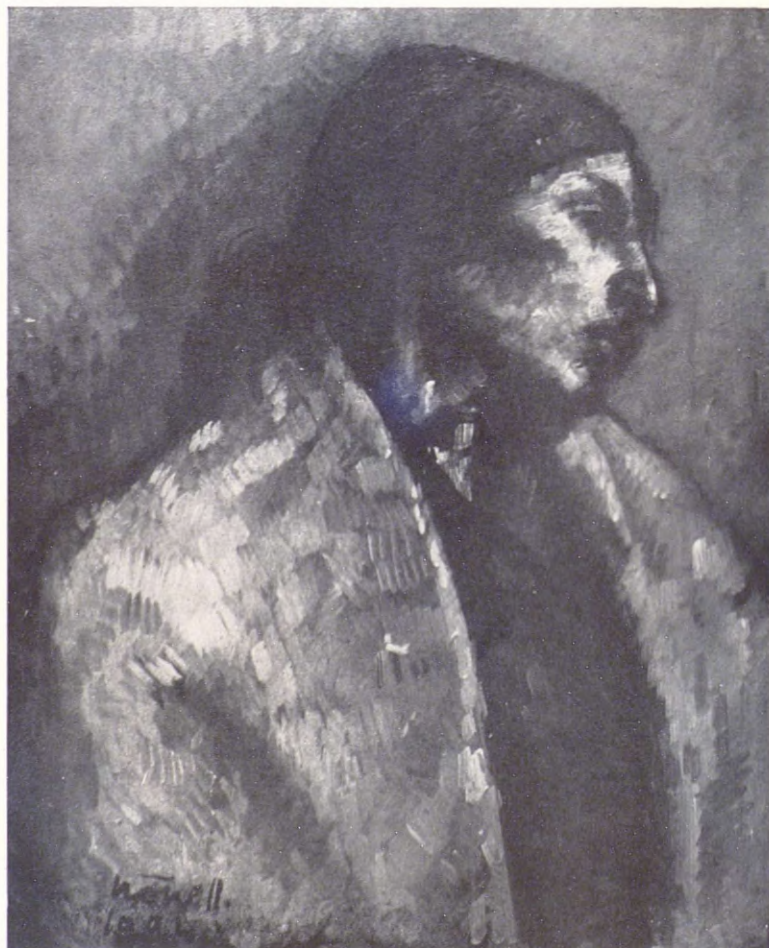
NONELL. 1908. COL. JAUME FONOLLEDA. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1902. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1905. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

són: el català de València, Ribera; el català de Barcelona, Nonell; i el català (?) d'Aix, Cézanne.

La teoria de Pujols té, únicament, un abast estètic, i, per tant, cal considerar-la com encertada. Nonell, doncs, no és un impressionista pur perquè el seu sentiment de la forma fou massa *lourd*, com ho fou, generalment, el de Cézanne, com ho fou en Ribera. Nonell, tampoc, com aquests altres pintors, no fou linealista, car com ells, i més que ells, és pintor pictòric: és a dir en ell el sentiment de la forma no es separà mai del sentiment de la llum i la qualitat, pel qual motiu, sovint, la idea abstracta i morta del perfil és desbordada, el pinzellat és ple de calor i juxtaposat i la matèria pictòrica apareix rica i pastosa. Nonell podia haver dit com Cézanne: «Quan la color està al punt ja n'hi ha prou».

Per això avui enarbolo la bandera d'Isidre Nonell, perquè encara que no desconeix que hi ha molts camins que porten a Roma, és el de Nonell el camí més normal. Existeixen, ja ho sé, diverses menes de pintura, però després de Tizià existeix altra vegada «La Pintura», que sembla que ja havien descobert els grecs. Per als artistes d'abans de Tizià i de després de la invasió dels bàrbars, la pintura no era altra cosa que il·luminar un dibuix, al qual estat primitiu ens volen conduir els simbolistes d'ara.

No. Contra el bizantinisme i l'estampa il·luminada: Tizià, Rembrandt, Rubens, Jordaens, Velàzquez, Goya, Gainsborough, Delacroix, Manet, Renoir i Nonell. Aquesta és la bandera de la pintura pictòrica, que està al marge del concepte de la bellesa, o de la lletgesa, de l'elegància o de la llordesa, de la gràcia o de la força. La pintura pictòrica pot expressar tant la idea de la bellesa com la de la lletgesa, com totes les idees estètiques més contraposades, mentre aquestes no neguin ni la vida, ni la lírica. El concepte de la pintura pictòrica es recolza més en la visió d'unitat simple (Wölfflin) del món dels fenòmens, que en les aparences pastoses de la matèria. Sense aquesta idea d'unitat unitària de la visió, la pintura, en voler donar el volum, retrogada a l'estat d'imitació de l'escultura en una superfície plana: a l'illusionisme d'«unitat múltiple» (Wölfflin). Les formes dels objectes són plaçades en un espai abstracte, buit, sense la vida de l'atmosfera i de la llum. Frankl anomena aquest sentit de l'espai *addició d'espais*, i el contraposa a la *divisió de l'espai* característica del barroc. Amb mots més humilment escolars es pot dir que el pintor linealista o formalista pur renuncia a la perspectiva aèria, és a dir a la teoria de les valors—per a recolzar-se únicament en la perspectiva lineal.

Jo ja he dit altres vegades que les limitacions de concepte pictòric—no em refereixo únicament a la tècnica ací—no són prou per a entrebancar la idea de bellesa, de poesia, d'humanitat, etc. Amb un concepte simple i mitjans limitats es pot arribar en art igualment alt, que amb un concepte complex i uns mitjans abundants, però no es pot arribar igualment lluny. L'Huguet de Terrassa té una altura poètica igual a la del millor Rembrandt. Però el millor Rembrandt o el millor Velàzquez ens emocionen d'una manera potser menys encisadora, però més profunda.

Woermann diu que Rembrandt, Velàzquez i altres grans mestres s'anomenen realistes, perquè han lluitat per apoderar-se de la realitat, talment com Jacob lluità amb l'àngel per apoderar-se del seu secret. En aquesta lluita, tanmateix espiritual, de l'home amb la realitat, hi ha alguna cosa més que instint tristament imitatiu. Nonell fou també un realista d'aquesta envergadura espiritual, tot i que, com els holandesos i altres veritables realistes, no fou pas un intel·lectual pur i menys encara un intel·lectual en el sentit literari del mot. Fou com ells home d'instint, abans que home de raciocini.

Cal no oblidar tampoc de la història d'Isidre Nonell, que el pintor obrí la porta a totes les audàcies, fins a aquelles que han semblat desviar el camí normal de la pintura catalana, fins a aquelles que han pretès negar la pintura pictòrica. En imposar-se finalment el seu valor revolucionari, féu possibles altres revolucions substantives o superficials. Després de Nonell, l'ambient de Barcelona fou sotraguejat per totes les inquietuds. Per això es pot dir que la pintura catalana només ha tingut vida plena després de l'aparició del pintor de les gitanes. Per això la història de la nostra pintura contemporània, després de Nonell, es divideix en dues grans eres: l'era pre-nonelliana i la post-nonelliana. Abans de Nonell

hi hagué els precursors; els qui pressentiren la vida. Entre els quals cal posar-hi, sobretot, Martí Alsina i Gimeno; després de Nonell, el factor vida no es pot desconeixer, únicament poden negar-la els afeccionats a les abstraccions decoratives. La pintura catalana de després de Nonell és una altra cosa.

Cal no oblidar tampoc que Isidre Nonell no féu mai cap concessió al públic mitjà, ni al públic dels snobs. Els temes del pintor barceloní foren, en general, els més vulgars i lleigs. Féu un art antiburgès per excel·lència. La seva revolució, però, no consistí a trencar motlles; potser, sense pensar-ho, en fou un restaurador almenys parcial. Davant del modernisme—llegeixi's simbolisme destenyit—que Brull havia portat de París com la darrera paraula, Nonell hagué d'esdevenir naturalment iconoclasta, però el seu art, nou i de tots els temps, s'assembla en essència al de Velàzquez.

Isidre Nonell—artista dotat des de l'adolescència—arribava format a Barcelona a l'hora que hi feren irrupció les escorialles simbolistes; a l'hora que les afectacions del pre-rafaelisme i del subpre-rafaelisme omplien el cap dels artistes dels cenacles més considerats. Tant com una reacció contra l'academicisme pobrissó, fou el seu art una reacció violenta contra la retòrica afectada del simbolisme.

Nonell contrastava amb l'ambient i li era plaent la lluita, posant al servei de la bona causa el seu talent i la seva mala llengua. Per al nostre pintor no hi havia res lleig: tot el que rebia la llum de Nostre Senyor era bell, si ho veien uns ulls ben dotats com els seus. Pintà femers i gitanes brutes que convertí per sempre més en harmonies plàstiques i cromàtiques de primer ordre. El motiu per a ell, com per als artistes d'ara, era ben poca cosa.

Potser, amb el temps, caldrà restaurar la idea del motiu—caldrà pensar en la transcendència del tema. A Nonell, aquest menyspreu temàtic, unit al seu formidable sentit de la sumptuositat de la matèria, el féu caure en la repetició gairebé monòtona de la mateixa gitana en la mateixa actitud embrutida. La finalitat de Nonell fou la de produir de conjunt bons fragments pictòrics, per la qual cosa es valgué únicament d'un tema exteriorment únic.

Una glòria de Nonell, fou la d'haver puixant influència en la formació de la personalitat de Picasso. El sentit de la deformació de Nonell que informa d'una manera sinceríssima ja des del començament tant els seus dibuixos com les seves pintures, influí poderosament l'esperit de Picasso. Els cretins de Bohi, no pas sempre copiats directament dels models, sinó que es pot dir que ja foren extrets del seu cervell realista, es poden qualificar de pre-picassians, talment com certs apunts de carrer o de cafè de Gimeno poden qualificar-se de pre-nonellians. Cal reconèixer les grans diferències que avui separen Picasso de Nonell, però sense Nonell el primer Picasso no s'explicaria. Picasso és cognom italià mentre Nonell és nom de la terra, aquell ha restat finalment linealista, mentre el pintor de les gitanes fou sempre pintor per essència, per potència i excel·lència. Nonell no tingué altra mística que la de la sensualitat pictòrica pura, essent la seva visió recaptada sempre en el món dels fenòmens.

És per aquest motiu que, després de la llarga quaresma de les abstraccions ascètiques, l'enarbolar la bandera de Nonell és cosa afalagadora. L'exemple de Nonell és ara el bon exemple: com un retorn a la salut després de la folia. En la bandera de Nonell hi ha inscrits els drets imprescriptibles de la sensualitat. Els drets de la joia dels ulls i el tacte i fins els drets del gust del paladar i dels narius: el dret a la golafreteria dels sentits, després d'uns anys de viure de productes sintètics de laboratori.

Però, en enarbolar aquesta bandera inflamada de Nonell, ben alta i ben dreta, no vull pas dir que l'obra del nostre gran artista fos en tot moment reeixida. Té com tota obra d'home els seus fracassos, però la intenció, almenys, és sempre bona.

Té, sobretot, una primera època aguda i una darrera època equilibrada i sòlida, que clogué una mort vinguda a deshora. Dintre d'aquest parèntesi d'obres reeixidíssimes, unes quantes obres excel·lents en si i altres de noblement fracassades. La vitalitat desbordant del pintor el portà sovint a pintar en teles de grosses mides temes més aviat escaients a teles de dimensions reduïdes. En les seves darreres obres, el pintor es degué adonar dels perills del difús i pintà abans de la seva mort amb mides adequa-

NONELL. 1910. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. VÍDUA ÀLVAREZ.

NONELL. 1906. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. VÍDUA CAMPALANS. FOTO SERRA.

des als temes. Foren aquestes darreres obres més intenses que les altres—més construïdes també, més acabades. La mort ens el robà jove, quan la seva obra iniciava la plenitud.

Per aquest punt de dolorós fracàs, és bo també tremolar la bandera de Nonell. Déu li llevà la vida després d'obtenir la primera consagració relativa del seu nom. El seu nom era un exemple per als joves, ja que sempre fou un independent: no anà mai ni darrera el diner, ni darrera els honors buits.

Els punts suspensius continuen seguits d'un interrogant darrera del vigorós parèntesi tancat de les seves obres postremes: joventut de Nonell, pintura de jove, possibilitats enormes de plenitud.

Totes les teles de Nonell foren sempre ben començades. Únicament els qui comencen bé poden pretendre terminar bé. És aquesta potser la més gran lliçó que es desprèn de la contemplació del conjunt de la seva obra. Uns quants bodegons suculents, i la «Gitaneta» del vestit vermell amb *topos* blancs de la col·lecció Sala, foren el premi atorgat per la Providència a la glòria definitiva d'Isidre Nonell, entre els mortals. El premi a l'honestetat del pintor: el premi per haver treballat sempre de conjunt.

Diuen que Fortuny, un altre nom de català de talent traspasat massa jove, abans de morir es penedia d'haver «mal començat» i «ben acabat» algunes de les seves obres. «Si guaireixo—deia—ara començaré a pintar com cal. Tinc una visió clara de les coses».

Nonell morí i, com a pintor, no s'hagué de penedir de res. Féu el que devia. Si no hagués mort tan aviat, les seves obres haurien anat madurant, amb els anys, normalment...

Déu ha volgut deixar als artistes catalans aquest exemple poderós de vida apassionada i puixant de pintor, però no ben closa. De vida inacabada.

El camí de tots és més fàcil des del pas de Nonell per la terra. Avui, darrera d'ell, tothom sap una mica el que ha de fer. L'esforç del gran pintor és la nostra herència i, per ella, l'art català té totes les possibilitats. Ens cal, però, tant com l'audàcia, el sentit agut de la responsabilitat per a continuar com cal la tradició retrobada pel gran revolucionari.

RAFAEL BENET

NONELL. COL. CARLES JUNYER. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. CLIMENT VIDAL. FOTO SERRA.

NONELL. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. COL. GRAUPERA. FOTO SERRA.

NONELL. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL, 1907. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL, 1910. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

I S I D R E N O N E L L

La seva obra és d'un voluptuós colorista. Els pinzells untuosos llisquen per la tela marcant-hi uns grossos contorns. Nonell transforma el model; el crea de nou, centuplicant les seves qualitats de matèria sucosa, de sumptuós relleu, d'ardent coloració. Les vibracions de la sòlida gamma de matisos són encarnades en una matèria fluida i pastosa.

L'assumpte, el tema, tenien poca importància per a Nonell. Es preocupava només de l'estil. Una mateixa composició podrà repetir-la moltes vegades, perquè era interpretada sempre amb un estil abundant i generós. En els seus innumbrables bustos de gitana d'una actitud i d'una expressió semblants, aparentment iguals, admirem sempre, per obra i màgia del seu estil, una riquíssima diversitat d'harmonies i de matisacions diferencials.

El seu tipus proverbial de gitana fou només un pretext per a desplegar i afirmar els seus dots inexhauribles de colorista genial, de sensual modelador de les figures i objectes que representava.

En cadascun dels seus quadres ens mostra Isidre Nonell un nou tapís. El bistre oliós de les cares i els incendis dels ocres i dels carmins dels amples mocadors i les llàtes de cabells, negríssims i llunts, sobre aquells fons d'oliva incomparables, creixen i es multipliquen en la seva obra amb una abundor i una renovació de tons i de qualitats constants.

Nonell es preocupà molt poc de cercar transcendències ni significacions ulteriors, extrapictòriques, a les seves obres. Eren pintoresques i anecdòtiques, si voleu, per pur accident. L'ànima, el caràcter hi cren, naturalment, car en el fons es tractava d'una

NONELL. 1906. COL. ANDREU BASSAS. FOTO SERRA.

obra humana i viva, però la seva base principal, tal vegada, la seva finalitat total era l'estil, la finalitat de la pintura pura, l'exaltació lírica de la matèria acolorida per ella mateixa.

Després de llargs anys de recerca obstinada i de lluita enèrgica per a muntar la seva obra, Nonell en els últims temps de la seva vida va assolir una veritable síntesi que donà a les seves pintures el to i la unitat necessaris per a arribar als llocs més alts i definitius.

En els vuit o nou mesos que precediren la seva mort, pintà Nonell algunes figures de dona i d'infant i alguns bodegons que poden considerar-se com a tantes obres mestres.

Nonell, en aquestes clàssiques natures mortes, representa agrupats en una atmosfera pictòrica de la més alta finalitat, unes pomes, i unes magranes i unes llimones, i unes cebes color de perla, i unes castanyes brunes, i un tros de pa i de formatge, i unes arengades magnífiques, i uns gerros verdalosos de paisatge marí

on floten els fruits i les verdures de conserva. Cada cosa, cada objecte en el seu lloc, amb el seu propi pes, el seu color propi, la seva pròpia sabor.

Nonell va aprendre, a París, les seves primeres lliçons fonamentals, en els mestres impressionistes. Dégas i Renoir, principalment, influïren molt en la formació del seu art. Daumier l'inicià abans en la grassa i vasta tècnica que ell havia de revestir més tard amb els colors més càlids i untuosos dels mestres venecians. La contemplació dels Chardin del Museu del Louvre havia d'exercir—les últimes obres de Nonell ho demostren palesament—una alta i definitiva influència.

El nostre Nonell va desaparèixer, com Eduard Manet, en plena edat de creació i en la plena maturitat del seu art, algunes setmanes després—destí providencial envejable—d'haver resumit el seu gran estil en deu o dotze obres mestres de la pintura catalana de tots els temps.

JOSEP MARIA JUNOY

NONELL. 1904. COL. ANDREU BASSAS. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. LLUÍS ROCAMORA. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. JOAN MIRAMBELL. FOTO SERRA.

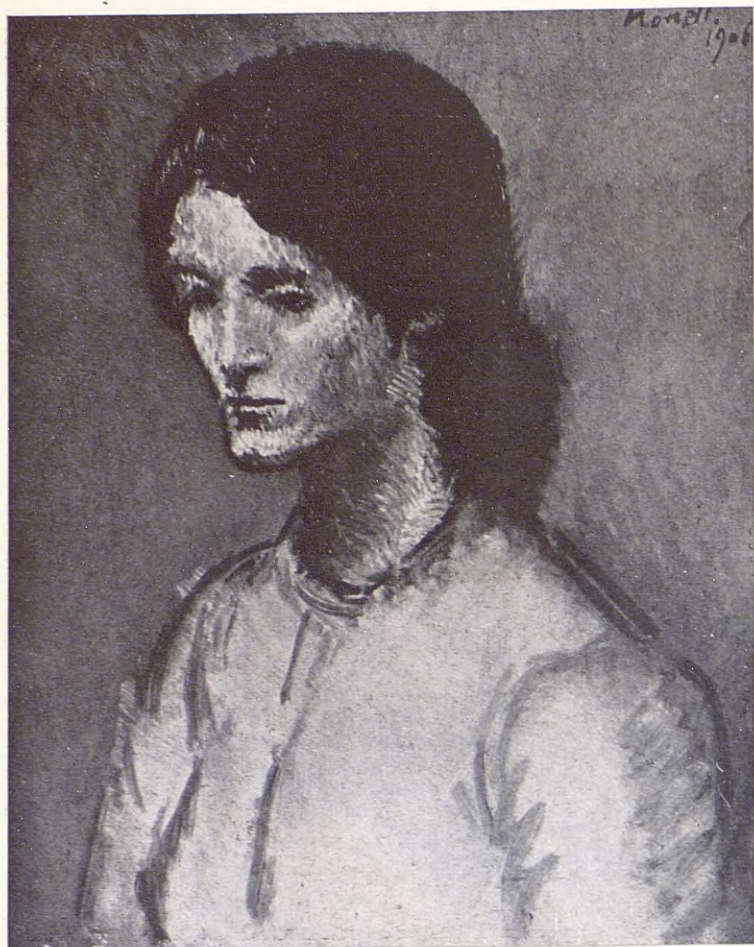
NONELL. 1904. COL. JAUME ARAGAY. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. JOAN CAMPS. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. JOAN CAMPS. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1903. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

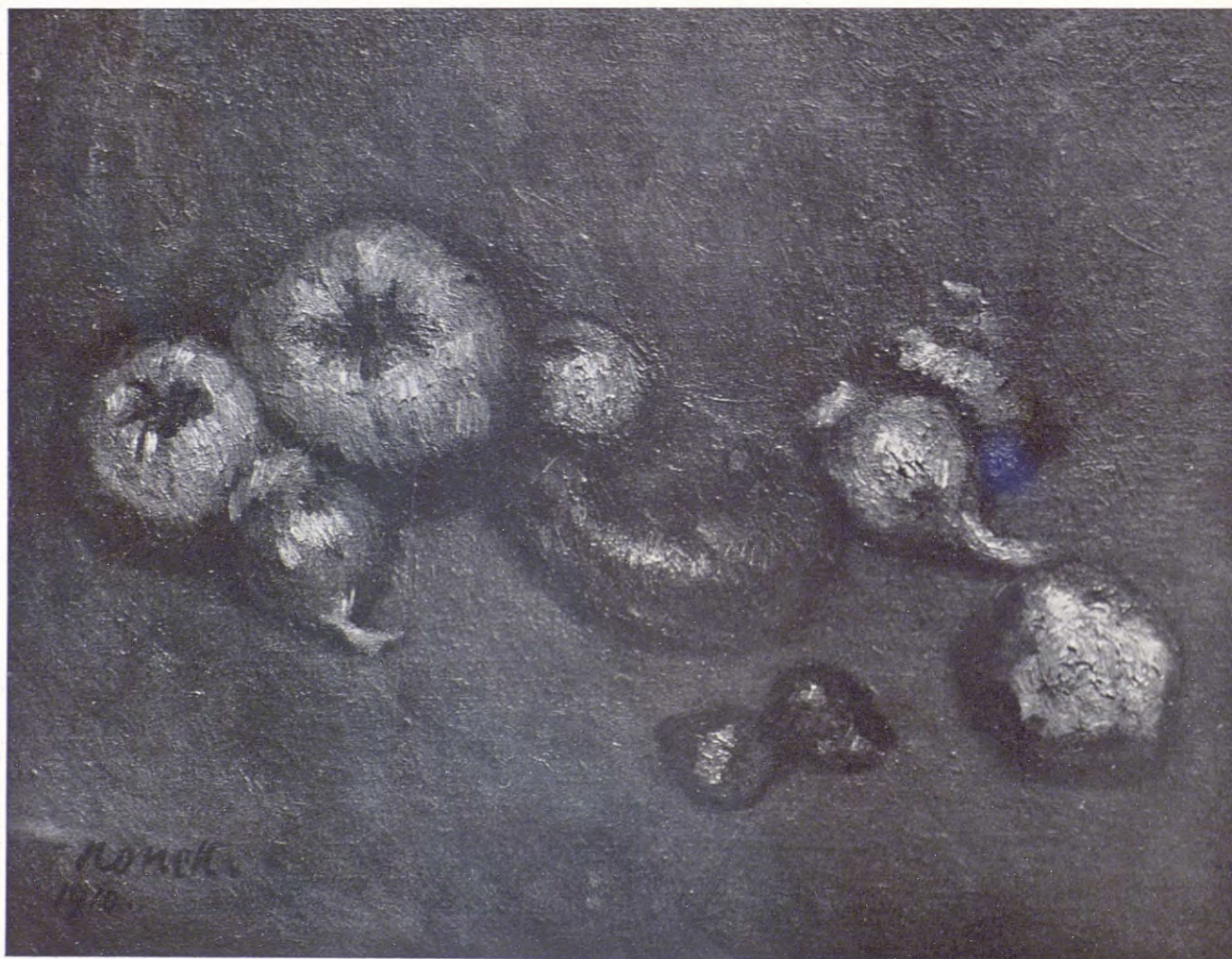
NONELL. 1906. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. JOSEP COROMINAS. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. ANDREU BASSAS. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOAN VICENS. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. LLUÍS ROCAMORA. FOTO SERRA.

I S I D R E N O N E L L

Podran catalogar-se unes cent seixanta pintures d'Isidre Nonell i alguns centenars de dibuixos. Heu's ací una vida. Heu's ací un home. Heu's ací una lluita aferrissada, amb tota mena d'elements adversos; un triomf? Potser sí, potser no: en tot cas, un tros d'història que es repeteix.

Nonell neix en el barri populós i cèntric de la Barcelona del vuit-cents, en el carrer Baix de Sant Pere, una petita artèria que donava vida a una colla de carrers i carrerons on la gent formiguegen pintorescament. Vegetaven en aquells temps «El lera bo», «En Barretina», «El medalla d'or per brut», «El Layo», primera joventut de «La Monyos», «El General» i tota una colla de pobladors d'aquesta fauna barceloina. Era l'època fluorescent dels pianos de maneta, de les rifadores, dels pinxos, dels cafès de cambres, dels mímics Onofris, de la bomba del Turín, dels drames truculents i de l'anarquisme platònic.

Nonell es mou en un ambient menestral. Els seus pares, petits burgesos del barri, viuen en una fideueria no molt gran, amb una rebotiga que serveix de menjador. Una petita escala dóna accés a un espaiós primer pis tot ple d'habitacions. Talment una Puntual del Senyor Esteve, que en lloc de cintes i vetes i fils, venen macarrons i fideus fins i tota mena de pastes per a sopa.

Cap familiar de Nonell no té antecedents artístics, ni en pensament no havien pecat mai. El noi, l'Isidre, un pertorbador, malgrat ell, els neix així per un voler de Déu. D'un ambient menestral, familiar, neix un artista rebel, gosàriem dir autodidacte.

Nonell, com més aferrat a la tradició, clàssic per lleis, romàntic per temperament, es veurà titllat tota la vida de revolucionari nat. No és estimat, no és comprès; les seves obres a casa nostra no tenen mercat. Si Nonell hagués hagut de viure de la pintura, hauria arribat fins al desesper. Ell prou deia que la vida ja se la

NONELL. 1907. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. VÍDUA JOAQUIM BIOSCA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOAN VICENS. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. MIQUEL UTRILLO. FOTO SERRA.

guanyava i que no el pagaven, però era en va. El comprador no era per a les obres d'en Nonell, massa abstret pels virtuosos decadents de l'escola de Roma i per l'assumpte carrincló i literari d'altres pintors locals.

L'artista, però, resistent al dolor, fa la seva obra. La indiferència de la gent refreda sovint la confiança de la família i neix el drama íntim, el dubte de si el noi és un «xiflat». Guanya sempre, però, el bon sentiment d'aquells pares fidels al noi artista, i Nonell va i ve de París. I heu's ací, potser, el més gran triomf de Nonell vers ell mateix.

A París, en les darreries del segle passat, dues grans tendències artístiques sostenien guerra sorollosament: Impressionistes i Pre-rafaelites. Grans pintors, grans teoritzadors, un moviment viu i intens. Nonell fa la part dels impressionistes.

Veu coses. Daumier, Toulouse-Lautrec, Manet, Cézanne, Millet, Pisarró, Renoir, Stenlein, el triomf del japonisme; un garbuix, una bullida ferotge.

Les estades a París, però, no són llargues. Té necessitat d'ordenar, de classificar tot allò que ha assimilat. Barcelona, altra volta, i la tonificació.

Zurbarán, Greco, Ribera, Goya i les adquisicions parisenques, tot plegat creen una gran personalitat, dins el món de l'art català.

Nonell és un clàssic nascut en el segle dinovè; és desordenat, mancat de disciplina pictòrica. Escampa sàviament els colors sobre la tela, i els ordena mestriolament, però manca un punt per a sortir l'obra perfecta, i aquesta obra no és feta mai. És un sempre anar per una altra, i així repeteix i monotonitza les seves creacions. És el cap de perfil, el cap de tres quarts i el cap de front. El tors drapat en blau, en vermell, en groc o en verd. La gent no fa cas de Nonell, i Nonell pinta, pinta i pinta per a ell. No hi ha una comunió entre el públic i l'artista. Però la seva obra és un camp per a pasturar-hi els altres. Tot és gran: la personalitat, el concepte del dibuix i del color. És el temperament més important de l'escola catalana, un cap de grup, un punt de sortida, una sensació de totalitat assolida, un resum de pintura i, no obstant, les seves obres, una per una, no aguanten la força de la seva personalitat. Barcelonisme? Qui sap. Hom pensa si serà fatalment el destí etern dels artistes de la nostra ciutat. ¿En quin lloc del món han nascut gent tan dotada per a l'art com a casa nostra? Citaríem un Tomàs Padró, gairebé desconegut a pesar de la seva divulgació. Un Padró íntim—les obres del qual s'expatriaren—, que batria qualsevol artista de la seva època. Un Ramon Martí Alsina, que es desfà en *unos pendants y cuadros para el burgués, de mucho efecto*, tots els artistes del divuit que no tenien vida assegurada, passaven més gana que els clàssics mestres d'estudi; Ramon Cases, el formidable dibuixant que acaba per *emmanolar-se* carrinclonament; Pidelaserra, que ha de deixar la pintura en un moment de producció gloriosa; Canals, que acaba tan dignament com pot, fent el retrat d'encàrrec.

Hauria estat Nonell com els altres artistes catalans? ¿Hauria passat la ratlla? Qui sap! Nosaltres podem parlar d'un Nonell que produïa enmig de la indiferència total. D'un gran pintor que ell mateix es feia els encàrrecs, i que despertava tempestats cada vegada que exposava una pintura. Que estava en lluita amb el seu poble, i havia de defensar-se amb les dents i les ungles de les escomeses dels altres.

Què diran els Masrieres?, deia la gent quan el senyor Parés li deixava exposar aquelles gitanotes. I en Nonell, quan li preguntaven què li semblaven els Masrieres, deia que ell només entenia en pintura.

Les rebentades d'en Nonell feren l'època a Barcelona, i això li llevà simpaties; la gent no podia admetre el seu caràcter independent, rebel al lacaisme general, sense considerar que la vèrbola punyent d'en Nonell era una mena d'autodefensa que un cop desfermada no tenia aturador. L'acudit del pintor feia sang, perquè s'ajustava sempre més a la realitat que no pas l'elogi parcial del crític.

Quan Nonell deia d'un quadre de flors del senyor T..., que

era un orinal amb llaços, ajustava d'una manera que feia feredat. No obstant, el crític deia: «Se ve que el señor T... conoce el manejo del pincel y que domina la perspectiva aérea», i això no passava d'ésser una beneiteria.

Si resseguim els dibuixos que Nonell publicà a *El Papitu* dels primers anys, veurem de seguida que l'home no estava per brocs, que ell tenia necessitat de renegar, sigui com sigui, i, home agut, d'una causticitat extraordinària, publicava uns dibuixos reveladors tothora del seu estat d'ànim.

Recordem-ne alguns:

Un ninot amb tipus d'artista important, gran xalina, pantaló bombat, diu a un altre, vestit més modestament:

—La pintura dona molt. Sembla mentida que se'n queixin.

—Quina pintura fa vostè, que diu això?

—Un servidor és fabricant de colors.

Titula un altre ninot «Els envejosos»; és el clàssic elegant tronat amb barret *copa alta* i ploma de paó, i diu:

—Si m'hagués decidit a fer comèdies en castellà, a hores d'ara ja tindria la reputació i els brillants de la Bella Otero.

En una altra, «Déu estreny, però no escanya», dues marreques espellifades dialoguen:

—Ja has dinat?

—No, però em sembla que avui soparem.

«Privilegi». Una gitana, i el bon burgès que se'ls mira:

—Dos dies sense menjar? Sempre ho he dit, que els pobres eren més resistents que nosaltres.

Un escultor panxacontent, a qui un amateur esmirriat diu:

—Vaja, que amb tantes estàtues com t'encarreguen, aviat et faràs cèlebre i potser encara, quan et moris, et faran la teva.

—Mira, em sabria greu... perquè l'hauria de fer un altre.

Un dibuix d'una gran expressió conté una vella tota arnada que diu:

—I pensar que jo també he enganyat el marit.

Són in comptables els dibuixos que publicà, sempre amb llegendes per l'estil d'aquestes, cosa que contribuï al fet que, malgrat ésser Nonell criat en un ambient familiar, dolç de per si, comprensiu i bon amic, la fatalitat se l'endugués, vencent-lo l'èxit del *mot d'esprit*, fins a produir un plaer.

El seny, per fi, s'imposà; una pau certa o aparent apareix en els darrers temps de la seva vida, i l'artista està a punt d'assolir l'èxit total en la darrera exposició per ell organitzada. Ja una part dels barcelonins creuen del tot en Nonell. Fa uns diners. L'home se sent lliure i creu en un demà venturós. Les darreres obres ho diuen prou bé. La tanda de «bodegons», el més reeixit de la seva producció, anuncia una plenitud imminent.

La mort el sobta a mig camí. El nostre gran pintor deixa aquest món, amb la feina a mig fer. Tot un món nou acabava d'ésser revelat per les seves formidables condicions. Catalunya havia perdut el seu pintor més autènticament pintor de tots els temps, l'obra del qual resta, però, junt amb un munt d'ensenyaments.

Nonell interessa per la força del seu comentari sobre totes les coses. Nonell ha viscut intensament l'objecte que ha traslladat a la tela o al paper i l'obra apareix fortament i eternament viva.

Nonell, des del primer dibuix fins a la seva darrera pintura, cerca emocionar-se amb un comentari personal de la natura. No ha cercat mai una manera de fer, eterna fita dels artistassos que tant el combateren i tan bons hereus han deixat per aquests mons de Déu.

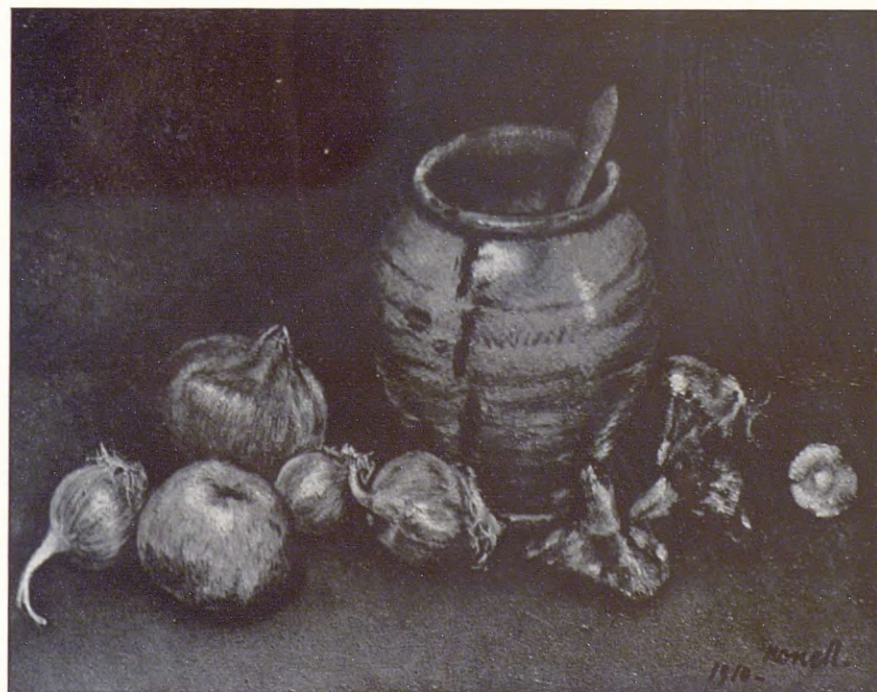
No va buscar mai el color de carn, ni el color de cel o el color d'arbre.

L'art d'en Nonell no és mai una calligrafia lineal, ni una solució premeditada del color. És un anar directament al moll de l'os, per copsar intensament l'essència de la vida, i, màgicament, per un do i un talent, transplantar-la íntegrament en unes teles que han de testimoniar, temps a venir, el pas per Catalunya d'un pintor, senzillament això, un pintor.

CAMPS-RIBERA

NONELL. 1908. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO VIDAL.

NONELL. 1910. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA.

NONELL. 1909. COL. LLUÍS PLANDIURA. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. JOSEP M. MORERA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. DR. TARRUELLA. FOTO SERRA.

NONELL. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

nonell
1910

NONELL. 1910. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1903. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO VIDAL.

NONELL. 1906. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO VIDAL.

NONELL. 1901. COL. RICART VINYES. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO VIDAL.

NONELL. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. CLIMENT VIDAL. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. FAUSTÍ TAXONERA. FOTO SERRA.

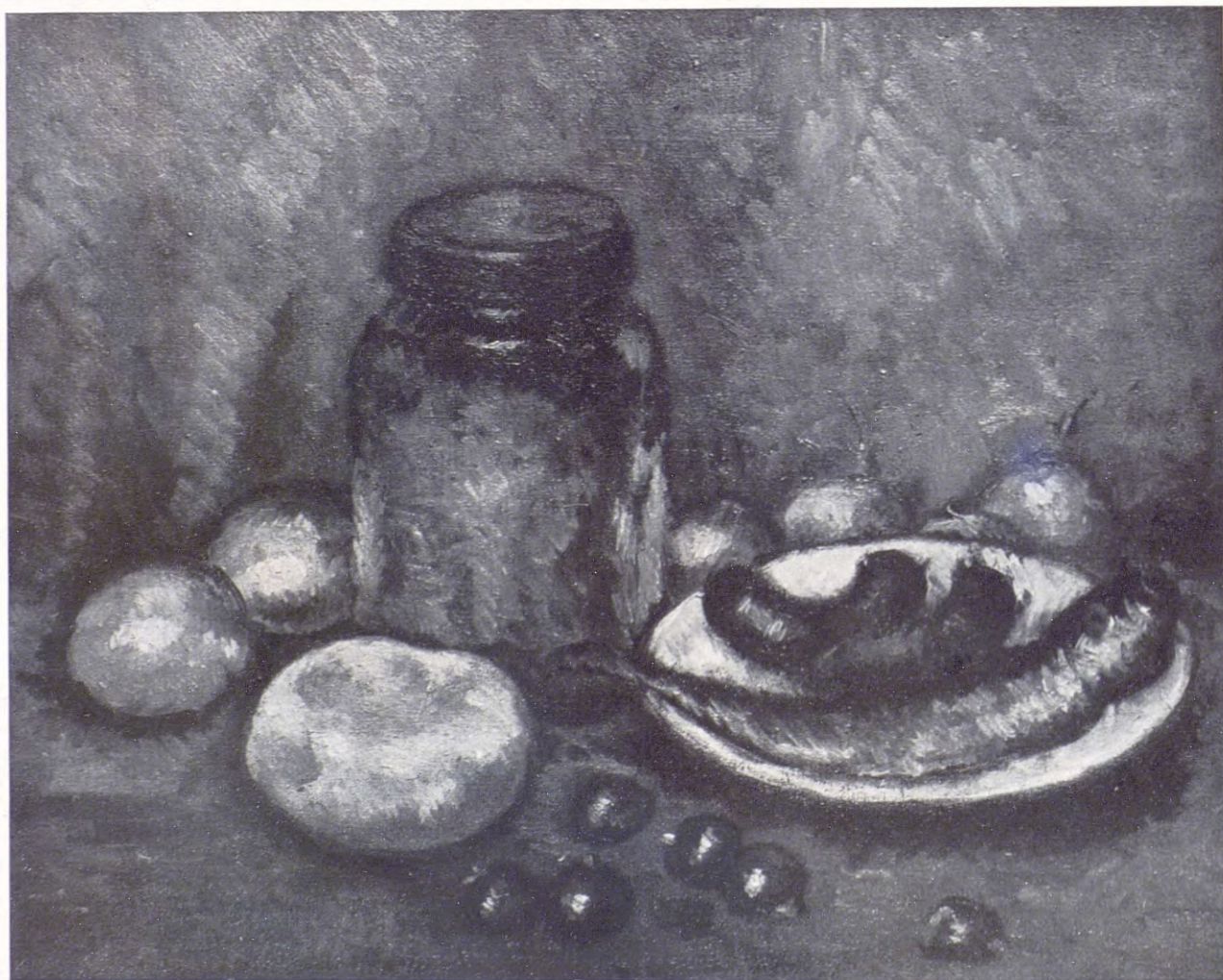
NONELL. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. CLIMENT VIDAL. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. GRAUPERA. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. GRAUPERA. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. LLUÍS ROCAMORA. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. RAMON SANSANEDAS. FOTO TARRAGÓ.

NONELL. 1910. COL. JAUME MIMÓ. FOTO TARRAGÓ.

NONELL. 1907. COL. JOSEP BARBEY. FOTO SERRA.

NONELL. 1905. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1908. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. COL. JOSEP MOMPOU. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1903. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. MIQUEL ARTÚS. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. GRAUPERA. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. LLUÍS GUARRO. FOTO SERRA.

NONELL. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. 1902. COL. DR. TARRUELLA. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. DR. GALÍ LALANDE. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. CCL. ANDREU BASSAS. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. ANDREU BASSAS. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO SERRA.

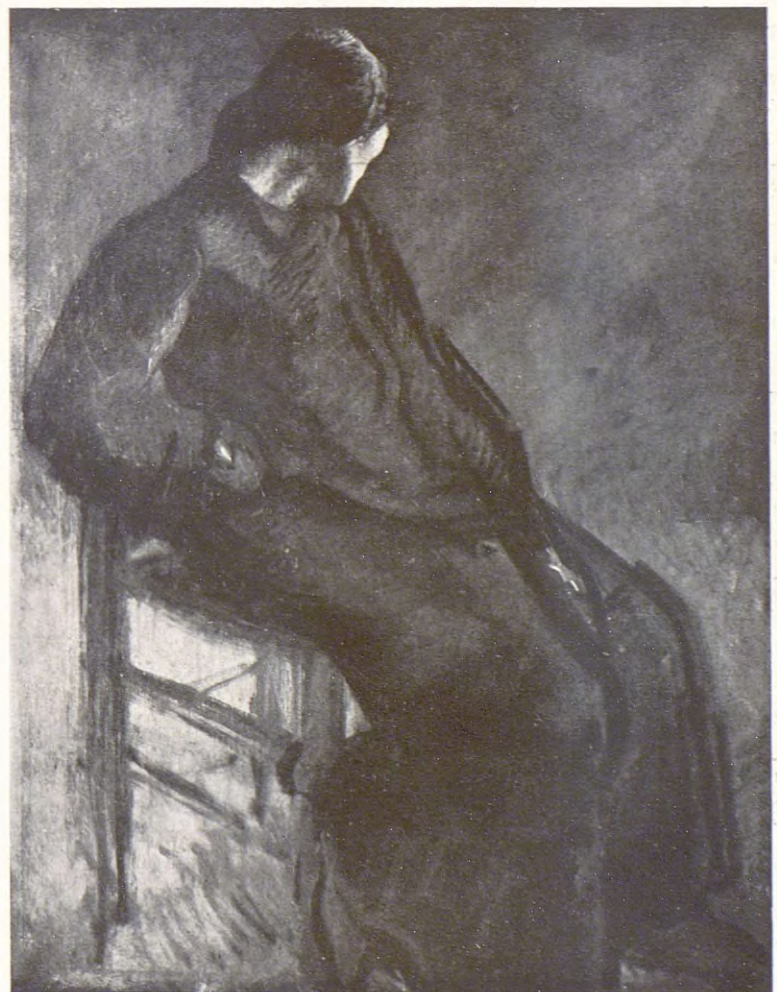
NONELL. 1910. COL. ALEXANDRE PLANA. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. CERCLE ARTÍSTIC. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. GALERIES LAIETANES. FOTO LIENAS.

NONELL. 1905-06. COL. SANTIAGO JULIÀ. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. ANTÒNIA FORNÉS, VÍDUA CATARINEU. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. JOAN VICENS. FOTO SERRA.

NONELL. 1904. COL. JOAN VICENS. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. DR. TOLOSA. FOTO SERRA.

NONELL. 1909. COL. CERCLE ARTÍSTIC. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. DR. GALÍ LALANDE. FOTO SERRA.

NONELL. 1901. COL. J. SOLER POCH. FOTO DEL MATEIX.

NONELL. 1904. COL. FLORENTÍ TAXONERA.

NONELL. 1906. COL. FERRAN BENET. FOTO SERRA.

NONELL. 1906. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO VIDAL.

NONELL. 1907. COL. MUSEU D'ART DE CATALUNYA. FOTO VIDAL.

NONELL. 1910. COL. JOSEP SALA. FOTO SERRA.

NONELL. COL. SEBASTIÀ SARRÓ. FOTO SERRA.

NONELL. COL. JOAN VALENTÍ. FOTO SERRA.

NONELL. 1907. COL. JAUME CASANELLAS. FOTO SERRA.

NONELL. 1910. COL. AJUNTAMENT DE BARCELONA. FOTO SERRA.